

Minnisblað - rafræn langtímavarsla skjala á héraðsskjalasöfnum

Á haustráðstefnu héraðsskjalavarða á Íslandi í byrjun október, var haldin málstofa um rafræn skil á opinberum skjölum, stöðu þeirra mála hér á landi og hlutverk og stöðu héraðsskjalasafna gagnvart verkefnum. Í kjölfar málstofunnar var mótuð sameiginleg viljayfirlýsing um samstarf héraðsskjalasafnanna um móttöku rafræna gagna og að til verði eitt móttökuver sem skjalasöfnin nýti sér í sameiningu, undir forræði og í umboði héraðsskjalasafnanna.

Vert er að hafa í huga þróun mála í Danmörku í þessum efnunum, en þar var horfið frá því að halda úti einu móttökuveri fyrir ríki og sveitarfélög. Þar er nú talið þjóna betur hagsmunum ríkis og sveitarfélaga, með tilliti til aðgengis íbúa að skjölum og kostnaði, að hafa fleiri en eitt móttökuver.

Stafræn vegferð héraðsskjalasafna hófst fyrir meira en áratug með öflugri stafrænni miðlun safnkosts, þannig að stafrænar endurgerðir á vegum héraðsskjalasafnanna sem aðgengilegar eru almenningi hlaupa á milljónum. Í ljósi þessa er þetta skref bæði eðlilegt og tímabært.

Með tilliti til stafrænnar umbreytingar sveitarfélaga, mikilvægs þáttar fjórðu iðnbyltingarinnar, er aðkallandi að framfylgja þessu af fagmennsku og festu. Um leið er mikilsvert að tryggja að kostnaði sé haldið innan eðlilegra marka og leitað verði hagkvæmustu lausna. Starfsmenn héraðsskjalasafna á Íslandi hafa á undanförunum árum fylgst með þróun þessara mála af athygli og búa yfir þekkingu til þess að takast á við þær áskoranir sem um ræðir, auk þess að hafa yfirgripsmikla þekkingu á innviðum skjalavörslu sveitarfélaganna. Af því leiðir að héraðsskjalasöfnin eru betur í stakk búin en aðrir til þess að meta framkvæmd og kostnað við rafræna skjalavörslu á sveitarstjórnarstigi.

Með öflugu samstarfi héraðsskjalasafnanna nýtast kraftar starfsmanna þeirra vel, afköstin hámarkast, eins og vera ber.

Kostnaðargreining héraðsskjalasafnanna frá 2020 leiðir í ljós að um 40% ódýrara er fyrir héraðsskjalasöfnin að vinna þetta verkefni sameiginlega í samstarfi við NEA (Netværk for Elektronisk Arkivering) sem er stofnun danskra sveitarfélaga um rafræn skjalaskil en þegar horft er til þeirra talna sem fram hafa komið t.d. í skýrslu um skrifstofuhugbúnaðarumhverfi sveitarfélaga.

Leitað hefur verið eftir samstarfi við NEA og haldnir hafa verið nokkrir fundir með forsvarsmönnum NEA. Í samræmi við hlutverk héraðsskjalasafna að lögum og yfirgripsmikla þekkingu meðal starfsmanna þeirra eru forsendur þeirra til framkvæmdarinnar óumdeilanlegar. Verkerfjar liggja fyrir hjá héraðsskjalasöfnum jafnt hvað varðar yfirlit yfir kerfi, tilkynningu þeirra, yfirferð og móttöku gagna úr kerfum.

Frumherjaverkefni (pilot projekt) hefur þegar tekist með ágætum hjá Borgarskjalasafni og fjöldi tilkynninga um rafræn kerfi til héraðsskjalasafnanna er væntanlegur er líða tekur á veturinn og öll héraðsskjalasöfnin hafa nú aðgengi að sérstökum aðgerðapakka til þess að framfylgja því. Stafræn þróun héraðsskjalasafna verður hraðari með samnýtingu krafta,

kostnaður sveitarfélaga lægri, miðlæg þekking, betri þjónusta við íbúa. Forstöðumenn margra héraðsskjalasafna hafa á undanförunum misserum átt í viðræðum við hugbúnaðarframleiðendur og forstöðumenn hjá sveitarfélögum vegna fyrirhugaðra rafrænna skila.

Út frá byggðasjónarmiði, lagaákvæðum og samfellu í þjónustu er mikilvægt að tryggja að varðveisla og aðgengi sé tryggt í héraði. Óráðlegt er talið að framkvæmd þessara mála verði falin Þjóðskjalasafni Íslands og þar sem héraðsskjalasöfn eru starfrækt er óheimilt að fela Þjóðskjalasafninu þessa framkvæmd. Þar sem ekki eru starfrækt héraðsskjalasöfn er í raun hagkvæmt að stofnað verði héraðsskjalasafn.

Akranesi, 14. nóvember 2022.

Birna Mjöll Sigurðardóttir, Héraðsskjalasafni Mosfellsbæjar.
Björk Hólm Þorsteinsdóttir, Héraðsskjalasafni Svarfdæla, Dalvík.
Erla Dís Sigurjónsdóttir, Héraðsskjalasafni Akraness.
Eyrún Helga Ævarsdóttir, Héraðsskjalasafni Austur-Skaftfellinga, Höfn í Hornafirði.
Guðfinna M. Hreiðarsdóttir, Héraðsskjalasafninu Ísafirði.
Hrafn Sveinbjarnarson, Héraðsskjalasafni Kópavogs.
Heiðbrá Ólafsdóttir, Héraðsskjalasafni Rangæinga og Austur-Skaftfellinga, Skógum.
Hrefna Valdís Guðmundsdóttir, Héraðsskjalasafni Vestmannaeyja.
Hrönn Hafþórsdóttir, Héraðsskjalasafni Fjallabyggðar, Siglufirði.
Jóhanna Skúladóttir, Héraðsskjalasafni Borgfirðinga, Borgarnesi.
Snorri G. Sigurðsson, Héraðsskjalasafni Þingeyinga, Húsavík.
Sólveig H. Benjamínsdóttir, Héraðsskjalasafni Vestur-Húnavatnssýslu, Hvammstanga.
Lára Ágústa Ólafsdóttir, Héraðsskjalasafnið á Akureyri.
Sólborg Una Pálsdóttir, Héraðsskjalasafni Skagfirðinga, Sauðárkróki.
Stefán Bogi Sveinsson, Héraðsskjalasafni Austfirðinga, Egilsstöðum.
Svanhildur Bogadóttir, Borgarskjalasafni Reykjavíkur.
Svala Runólfssdóttir, Héraðsskjalasafni Austur-Húnavatnssýslu, Blönduósi.
Valdís Einarsdóttir, Héraðsskjalasafni Dalasýslu, Búðardal.
Þorsteinn Tryggvi Másson, Héraðsskjalasafni Árnessýslu, Selfossi.